

pesnikova reč o tиту

pero zubac

Ličnost i delo Josipa Broza Tita bili su i jesu nepresušan podsticaj za pesnička svedočenja o vremenu koje je Tito, zajedno s nama, obeležno znakom slobode, mira, ravnopravnosti, nezavisnosti, bratstva i jedinstva, dostojanstva, ljubavi. Taj znak, pretočen u jedan sveopšti simbol, neodvojiv od Titovog imena, prevazišao je odavno geografsku omeđenost Jugoslavije i postao prepoznatljiv celom svetu.

Od ideje revolucije do njenog ovaploćenja u jasno i opipljivo biće slobode, kroz predrevolucionarnu borbu i previranja, narodnooslobodilačku borbu, poratnu obnovu i izgradnju zemlje, rast i razvoj Partije, objavu i otelotvorenje socijalističkog samoupravljanja — pesnik je ispisivao reč podrške, ohrabrenja, svoju intimnu zabelešku trenutka menjanja sveta, na jezicima našim brojnim, a jezikom jednim — jezikom poverjenja, nade, ljubavi.

Tako i u Vojvodini, gde jedna uz drugu i jedna kroz drugu bivstvuje više literatura, brojni su pesnici pretočili u stih svoje viđenije, svedočenje o drugu Titu. Od prvih ratnih dana do dana današnjeg.

Probirljivo listanje godišta ratne štampe, poratnih dnevnika, nedeljnika, časopisa, brojnih knjiga i rukopisa, otkriva bogate i neistražene prostore patriotskog pesništva i ukazuje na jednu stalnu i dragu nit koja se tka kroz sve što je pisano i pevano o revoluciji koja ne prestaje, na jednu sveznačenjsku reč — Tito. Najpre su se pesme javljale kao ne uvek vešto sročene stihovne poslanice saborcima i narodu: da Tito postoji »velik ogora u očima naroda svog«; pisali su ih bezimni autori, pevane su ih partizanske jedinice i pozadina. U mnogim zapisima javljaju se slični motivi kao u pesmama iz drugih naših krajeva.

Potom se u ratnim šapirografsanim glasilima javljaju stihovi koje pseudonimima ili punim imenima potpisuju pesnici revolucionari. U njima se saopštava i objašnjava ideja revolucije, o Titu se govori kao o partizanskom komandantu i vodi naroda.

Posle rata, piše se poezija zanosa, ushićenja, radovanja pobeđi i stvara se jedan vid angažovane poezije, koji poziva na učešće u obnovi razrušene domovine, a sledom godina pesme o Titu nastaju u prelomnim trenucima naših revolucionarnih zaokreta, kao podrška Titovoj reči, kao pesnička zakletva.

Danas, u godinama koje možemo opipati, koje su nadomak našem vrelom pamćenju svakog daljeg koraka u prepoznatljivo sutra, pesnik o Titu govori kao o drugu, prijatelju, ocu. Te pesme su često datirane danom ili godinom nastanka, kao sverazumljivom šifrom koja se sama odgoneta. One su živi kalendar revolucije.

Vreme nam daje mogućnost suočavanja sa činjenicom koja napominje da se pisala ipak i uvek samo jedna pesma. Pesma s istim porivom, istom porukom:

»... Svetlo se bori sa mrakom,
a noć se ova gubi lagano,
nečujno,
kao i ova panonska reka
što protiče nemo,
kao i ovi ravničari

što se bude,
bude iz mrtvila i mraka noći
u rumen zore što sviće
i zove,
zove u novi, svetli dan
koji će doći.«
(Vladimir Kolarov, ZORA, 1936.)

»Ide čovek i nemir je u duši njegovoj,
i u očima njegovim mutnim,
i brujni grad,
i šumi,
i lomi se i kida.

Vojvodino,
i tebi će lepši dani doći,
kada oči čoveka u gradu
budu jednom vedre kao vedri dan.«

Vitimir Jovanović, Pozdrav Vojvodini, 1939.

»Poteci
Pesmo iz dubine srca
I svakome, ko u bolu grca,
Reci,
Da više neće suze liti,
Jer drukčije će naše Sutra biti.«

(Rada Drakulić, Pesme sa robije)

»U dlanu osećam srce kako maše
Srčem livade sjaj iz čaše hlada
Zadržavam pravo da te volim
Dok ovo govorim hteo bih da svi ovako
misle!«

(Milan Mrdalj, 1977)

»Druže Tito, pionirka tvoja
pozdravlja te s pionirskog zbora.
Novi Sad, Lolina škola.
Milena, pionirka tvoja.«

(Milena Lasica, V-2, Susret, list O. š.
»Ivo Lola Ribar«, Novi Sad, septembar 1977.)

Ovaj namerni kolaž stihova napominje da patriotska poezija u Vojvodini ima svoj ravnatok, da su Đura Jakšić, Laza Kostić, Dušan Vasiljev, i sami bili nastavljeni; da su Miloje Čičić, Koča Kolarov, Viktor Rozencvajg, Branko Bajić, pesnici koji su svojom visokom idejnom opredeljenošću dokazali svojim revolucionarnim činom, imali na koga i na šta da se nastave; da grupe okupljene oko Ompoka i Hida i drugih naprednih pokreta i glasila nisu nastajale slučajno kao što ni Knjiga drugova nije slučajno objavljena u Kikindi 1929. godine.

U ratnom vihoru nastao je i znatan broj pesama pisanih u okupatorskim tamnicama, a ispisali su ih ponajviše mladi skojevci-gimnazisti i radnici, zatočeni, u nemogućnosti da se pridruže drugovima. Iz niza pesama Milana Zečevića i Zdravka Erdevika, novosadskih mladih pesnika, odabrali smo nekoliko strofa koje mogu posvedočiti o daru pesnika koji su prerano skončali u tamnicama i na ratištu:

»Crvena zvezdo ti vodi nas,
Za tebe spremni smo mret...
Jer mi smo tvoji borci
Za bolji i lepši Novi svet.«

(Milan Zečević, Kolektivka, zapisa-
sana januara 1943. u Kaznenom za-
vodu »Margitkórt« u Budimpešti)

»I mi što tu svoje provodimo dane
Skriveni od sveta zidinama tamnim,
Svoje pesme mlade, snažne, raspevane,
Saljemo ih vama s pozdravom plamenim.

Tutanj borbe vaše trese zidinama
I mi znamo da će sa treskom da padnu.
Nestati će okova sred krvi i plama.
Prošlost će da skrntije ovu kuću jadnu.

Sloboda će sjati svim potištenima,
Sloboda što sad se još u krvi kupa...
Borci, napred hrabri u borbu s psima,
Znajte, naša pesma svud sa vama stupa.«

(Zdravko Erdevik, Po poljima našim,
januar 1943.)

Ovaj izbor nije obuhvatio predrevolucionarno pesništvo, kao ni brojne pesme nastale u revoluciji. On je tragao za pesmama o Titu, u nameri da na jednom okupi pesnički najvrednije lirске zapise. Uz pesme o Titu, uvrstili smo i one koje tiču jedan ili više osnovnih simbola neodvojivih od simbola četvoroslovlja TITO.

Više pesama se u ovom izboru prvi put objavljuje.

Zahvalni smo prijateljima, brojnim i dragocenim, koji su savetima, prevodima, rukopisima, pomogli da ova knjiga ugleda svetlo dana u godini koja nas raduje i obavezuje.

dragomir ćulafić

t i t o

Njegovo čelo najjasnije ogledalo svanuća
Na njemu zvijezde lako prepoznaju sebe
Mudrost koja otuda dođe
Izrasta u veliko drvo života
Srećan ko u njemu pročita vjeru

Njegovo oko je nešto ogromno
Trebalo otići dalje od beskraj
Preko mora preko neba preko brijega
Preko gora tamo iza iza svega
Njegovo oko je svijetla kuća
Jedini pravac budućoj misli

Njegova usta dobra kao »Dobro jutro!«
Iz njih riječi kao zračne ptice
Odlaze u svijet da ga izmijene
Da pjesmom izmire sve što nije izmireno
Ljubavljaju treba definisati život
Čovjekova je azbuka

Njegovo srce to srce
Izvor nasred samoće
Nada kao zavičaj topli
Komad sreće na dlanu
U snovima za javu
Sve što je veliko postoji
U njemu je